

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 47 - 22 november 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

„Bij de start van het Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken”

Hoe ontstaan oorlogen? Hoe bevordert men de vrede? Dit zijn vragen die de mensheid zich sinds lang gesteld heeft. De verschrikkingen van een oorlog en het verlangen naar een duurzame vrede hebben ook in vroegere eeuwen vele denkers ertoe gebracht om zich met deze problematiek bezig te houden. Maar wél is het oorlogsvraagstuk sinds de ontwikkeling van de moderne wapens voor massavernietiging steeds meer het centrale vraagstuk geworden. En daarmee is de aloude vraag naar de oorzaken van een oorlog, en naar de voorwaarden voor een vrede, meer actueel dan ooit tevoren. Ze wordt dan ook steeds vaker gesteld, door allerlei groeperingen. Er wordt over het centrale vraagstuk van oorlog en vrede steeds meer geschreven en gediscussieerd.

Ook in wetenschappelijke kringen houdt men zich veel intensiever met deze problematiek bezig. De oprichting van polemologische instituten, in vele landen, vaak samenwerkend over de landsgrenzen heen, is hiervan een symptoom en een voorwaarde. Voorwaarde, omdat wetenschappelijk onderzoek in de huidige tijd nu eenmaal niet meer als een vorm van vrijetijdsbesteding beoefend kan worden. Uit al dit onderzoek komt een nog steeds groeiende stroom van wetenschappelijke publicaties voort, die voor buitenstaanders vaak moeilijk leesbaar zijn, maar die desalniettemin toch betrekking hebben op datzelfde onderwerp waarvoor die buitenstaander zich zo interesseert: oorlog en vrede. Daarom bestaat er, juist op dit terrein, een grote behoefte aan verantwoorde popularisaties van wetenschappelijke inzichten. Inzichten die, doordat ze minder simplistisch zijn, ook minder tot

de verbeelding spreken dan de vroegere „oorlogstheorieën” dat konden doen.

De huidige wetenschap spreekt niet meer over „de” oorzaak van „de” oorlog. Aan oorlogen liggen complexen van oorzaken ten grondslag, complexen die bij iedere oorlog weer anders van samenstelling zijn. Dit alleen al maakt het onmogelijk om over „de” oorlogsoorzaak te spreken, zoals sommige van de oudere theorieën ons wilden doen geloven. Een tweede belangrijk verschil met de vroegere theorieën is het inzicht dat oorlogen te vermijden zijn. Het zijn geen natuurrampen die, bij wijze van straf, de mensheid plotseling geselen, of die de samenleving zichzelf moet aandoen, bij voorbeeld als een rem op haar bevolkingsgroei. Oorlogen kan men, als alle toepassing van fysiek geweld, zien

-
1. *De humanist tussen de wereldmachten*
48 blz. f 0,95
 2. *Humanisten tussen oorlog en vrede*
72 blz. f 1,65
 3. *Oorlog en Vrede*
deel 3 uit oriëntatiereeks
„Wereldproblemen”. H. J. Roethof
32 blz. f 0,60
 4. *Agressie bij de mens*
door Anthony Storr
136 blz. f 9,25

Bestellingen per giro 58 ten name van de Humanistische Pers te Utrecht.

een radio-uitzending van zondag 22 november 1970

EVOLUTIE

publikatie nr. 38 van het Ned. gesprekscentrum.

Medewerkers: Prof. Dr. A. de Froe, Prof. Dr. S. J. Geerts, Dr. J. M. de Jong (overleden in 1968), Pater Drs. H. J. van der Lee S. J., Prof. Dr. J. Lever, Dr. O. Noordenbos, Dr. H. J. C. Oomen, Drs. J. G. van der Ploeg, Dr. C. van Rijsinge.

Hoofdstukken:

- I De biologische evolutietheorie.
 - II De grote cesuren.
(overgangen tussen plant naar dier, tussen dier naar mens, van niet-levend naar levend)
 - III Evolutie en levens overtuiging.
 - IV De ethiek van het ingrijpen in het evolutieproces.
- 50 bladzijden f 2,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers - Utrecht.

als een fase in een proces van een zich toespit-send conflict. Conflicten beginnen meestal niet met geweld, ze eindigen er soms mee. Dit lijkt misschien een nogal simpele waarheid, maar we mogen niet vergeten dat de mensheid er nogal lang over gedaan heeft om deze simpele waarheid te ontdekken, en nog bezig is zich hiervan bewust te worden. Er zijn dagelijks miljoenen conflicten tussen mensen, tussen groepen, tussen landen. Verreweg het grootste deel hiervan wordt in een vroegtijdig stadium opgelost, meestal doordat de betrokkenen bereid zijn in alle redelijkheid naar een compromis te zoeken. Sommige conflicten echter blijven bestaan, verbreden zich en verdiepen zich — en worden daarmee steeds moeilijker oplosbaar. En aan het einde van zo'n proces van conflictintensifiëring staat dan soms het toepassen van geweld — in feite een geforceerde poging om tot een „oplossing” te geraken. Men zou de vraagstelling van het moderne onderzoek naar oorzaken van oorlogen en voorwaarden tot de vrede dus als volgt kunnen weergeven: wat zijn de mechanismen, in de mens, in de samenleving, in de relatie tussen regeringen, die maken dat conflicten tussen landen kunnen worden geïntensifiëerd? Welke afremme-mechanismen kunnen wij als het ware in-bouwen waardoor een dergelijke conflictspiraal voorkomen kan worden, en een redelijke oplos-

sing van conflicten bevorderd kan worden? Niemand wenst een moderne oorlog. Toch is de kans op een dergelijke uitbarsting van geweld, op een zee van onvoorstelbare ellende, niet denkbeeldig. Sterker nog, we houden er op allerlei manieren zelfs rekening mee, dreigen er mee in de internationale politiek, ontwikkelen nog krachtiger en effectiever wapens, kortom, we hebben de hel „ingebouwd” in ons beleid. Dat betekent dat we kennelijk nog niet voldoende in staat zijn om de processen die tot een oorlog kunnen leiden, te herkennen en te beïnvloeden. Voor een deel komt dit, omdat we van deze processen, ondanks alle onderzoek, nog te weinig afweten. Maar voor een ander, en veel belangrijker, deel komt dit, omdat de thans reeds beschikbare kennis nog te weinig kans krijgt om door te dringen in de harten en hoofden van de mensen. Zonder oorlog te willen, kan ons gedrag, onze houding, onze visie conflictintensifiërend, en daarmee oorlogbevorderend zijn. Dit geldt voor ons allen: regeringen in hun besluitvorming, politici in hun toespraken, nieuwsmedia in hun weergave van gebeurtenissen, individuen in hun houding ten aanzien van dit alles — wij allen gedragen ons soms op een wijze die men onverantwoordelijk, want oorlogsbevorderend, zou kunnen noemen. Aan verantwoordelijkheid gaat kennis vooraf. Nu is het vaak niet zozeer een tekort aan kennis dat ons gedrag onverantwoordelijk doet zijn. Integendeel: regeringen beschikken over grote hoeveelheden feitelijke informatie op grond waarvan zij besluiten nemen; en individuen hebben vaak argumenten te over om een bepaalde houding die zij aannemen te verdedigen. Het gevaar schuilt meer in de eenzijdigheid van onze informatie. Zowel regeringen als individuen zijn niet gauw geneigd om informatie die strijdig is met hun traditionele denkbeelden tot zich te laten doordringen. En men is nog minder geneigd om dit elementaire feit, waarover de sociale psychologie veel inzicht weet te verschaffen, als zodanig te erkennen. Dit bemoeilijkt vaak het doordringen van allerlei wetenschappelijke gegevens. Het bemoeilijkt daarmee ook een verantwoorde stellingname, zelfs — of misschien beter: juist — als het gaat om vragen van oorlog en vrede.

Nu zien humanisten zich zelf nogal graag als bewust levende mensen die bovendien niet al te veel last hebben van een dogmatisch vasthouden aan een eenmaal ingenomen standpunt. Misschien dat hiermee de grondslag voor het succes van de onlangs opgerichte stichting „Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken” al gelegd is. Wij zullen proberen, vanuit dit Centrum, allerlei informatie te verstrekken die voor U belangrijk kan zijn voor Uw meningsvorming ten aanzien van de oorlogs- en vredesproblematiek. Wij hebben dit Centrum niet opgericht vanuit de overweging dat een aparte

humanistische benadering van deze problematiek noodzakelijk is. Primair is voor ons de activering van de belangstelling voor- en stellingname in zaken van oorlog en vrede, in humanistische en buitenkerkelijke kring. Wij zouden daarbij graag willen samenwerken met andere groeperingen.

Wij denken ons doel te kunnen bereiken door middel van het participeren in- en zelf opzetten van acties, het organiseren van conferenties, het publiceren van artikelen, het deelnemen aan radio- en t.v.-uitzendingen, en — vooral — het stimuleren van discussies. Bij dit alles trachten we nauw samen te werken met andere organisaties, zowel binnen als buiten het Humanistisch Verbond.

Dit alles is slechts mogelijk indien U ons steunt. Daarom zou ik U, nu ons Centrum zijn werkzaamheden gaat beginnen, willen vragen te reageren op dit initiatief. Wij stellen Uw reacties zeer op prijs. U kunt suggesties, vragen, of andere bijdragen sturen aan het Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken, postbus 114, Utrecht. In een volgende uitzending, over veertien dagen, op zondag 6 december, dezelfde tijd, hopen wij nader op Uw reactie in te kunnen gaan.

J. Niezing

de „organisatiemens”

De „organisatie-mens” mag dan goed gevoed, aangenaam bezig gehouden en goed „gesmeerd” zijn, toch mist hij het gevoel van identiteit omdat geen enkele van zijn gevoelens of gedachten zijn oorsprong vindt in hemzelf. Geen enkele is authentiek. Hij heeft geen overtuiging, noch in de politiek, noch in de religie, filosofie of liefde. Hij wordt aangetrokken door het nieuwste model in denkwijze, kunst en stijl. Hij leeft met de illusie dat de gedachten en gevoelens die hij heeft verkregen door te kijken en te luisteren naar de massa-communicatiemediën, van hem zelf zijn. Hij heeft heimwee naar een leven van individualisme, initiatief en rechtvaardigheid, een verlangen dat hij bevredigt door naar Westernfilms te kijken.

Maar de waarden zijn verdwenen uit het werkelijke leven, in de wereld van de enorme ondernemingen, de grote staat, militaire bureaucratieën en grote vakcentrales. Hij, de individualist, voelt zich zo klein bij deze reuzen dat hij maar één weg ziet om te ontsnappen aan de uiterlijke onbelangrijkheid; hij identificeert zich er mee, en verheft hen tot de ware vertegenwoordigers van zijn eigen menselijke vermogens waarvan hij zichzelf heeft ontdaan.

Erich Fromm

ORIËNTATIE

In de serie „Mens en Politiek” is het tweede deeltje verschenen, t.w.

Kiezer en gekozene

De serie bestaat uit:

1. Buitenparlementaire politiek
2. Kiezer en gekozene
3. Ideologie en politiek *)
4. Pers en politiek *)
5. Directe democratie *)

*) Deze zullen in 1971 verschijnen.

Reeds verschenen:

Serie: Huwelijk en gezin

1. Verkering en verloving
2. Trouwen
3. Gezinsvorming en opvoeding
4. Het gemengde huwelijk
5. Gezin en maatschappij

Serie: De mens en zijn wereld

1. Atoom en kosmos
2. Existentie
3. Evolutie
4. Autonomie
5. Relativiteit

Serie: Aziatische godsdiensten

1. Islam
2. Confucianisme/Taoïsme
3. Hindoeïsme
4. Boeddhisme
5. Zen — Boeddhisme

Serie: Wereldproblemen

1. Het bevolkingsvraagstuk
2. Welvaart — armoede
3. Oorlog — vrede
4. Het rassenvraagstuk
5. Communisme en democratie

Bestellingen: per giro 58 t.n.v. „De Humanistische Pers, Utrecht”, van f 0.60 per deeltje of f 3,— per serie.

Informatie

„Was er een eeuw geleden nauwelijks van werkvakanties sprake, thans is drie weken al normaal. En de futurologen voorspellen vier- en driedaagse werkweken met twee of drie maanden vakantie. *Dan zullen we niet meer verkeren in een „arbeidsbestel”, want dan is de arbeid geen hoofdzaak in het mensenleven meer. De arbeid zal dan vermoedelijk niet eens meer aan bepaalde tijden gebonden zijn, want het „part-time” werk wordt nu al een normaal verschijnsel.*

„Vooral met betrekking tot het vraagstuk van de veroudering is voortgaande studie nodig. Oude en ingewortelde opvattingen over het werken en niet-werken van de ouder-wordende mens hebben hun stempel gedrukt op de gehele sociale politiek voor deze groep.

Achterhaalde opvattingen over de gezondheidstoestand van de oudere mens en over de vermeende behoefte aan verzorging hebben met name belangrijke onderdelen van de sociale zekerheid beïnvloed.

Ons sociale stelsel werkt in aanzienlijke mate met geglobaliseerde systemen. Zo'n systeem is het fixeren van de pensioenleeftijd op 65 jaar. Daaruit is de nieuwe problematiek van de niet-gewilde passiviteit ontstaan.

Het is niet gemakkelijk hier een doelmatig ander systeem tegenover te stellen, maar twee criteria moeten de basis daarvan vormen;

a) het in de laatste decennia bevorderde besef van het recht op pensioen;

b) de stelling van de Engelse minister Beveridge dat *hoe simpeler een pensioensysteem is, hoe gemakkelijker het uitvoerbaar is.*”

„Spreker herinnerde eraan dat reeds tijdens de regering-De Quay de gedachte aan één volksverzekering is geopperd die — ongeacht de leeftijd — 80 % van het loon moest garanderen. Maar toen — en nu — werd nog niet het recht erkend om (op redelijke motieven) het werk neer te leggen op een moment dat men dit zelf wenst. *Aan het automatisme van de pensioenleeftijd zal een einde moeten komen, wil de niet-gewilde passiviteit worden uitgebannen.*

Dit automatisme gaat naar sprekers overtuiging te veel uit van vermeende behoeften aan rust en verzorging. In de medische wereld bestaat daarin nog veel te weinig inzicht. Daarom ook schiet de medische verzorging te kort zowel in als buiten de inrichtingen.

Immense bedragen (alleen reeds f 10 miljard voor bejaarden) worden besteed ingevolge de sociale wetgeving die toch vaak in verschillend opzicht nog ontoerijkend zijn. *Er worden echter minimale bedragen uitgegeven voor wetenschappelijk onderzoek. Dat is een fout, want het onderzoek zou het inzicht moeten leveren voor een doelmatig beleid van overheid en maatschappelijk leven.*

Momenteel hebben het sociaal-politieke en het gezondheidsbeleid tot gevolg dat de oudere mens geïsoleerd wordt. De grens van 65 jaar doet dit, de bejaardentehuizen werken ertoe mee en het is te merken in het gehele maatschappelijke verkeer.

„De bejaarde heeft altijd vakantie” is een vol-

komen foutieve, maar zeer gangbare mening. Echte vakantie is een onderbreking van het normale dagelijkse leven het hele jaar door, niet alleen van het werk. Aan zulke vakantie, zo meent dr. Veldkamp, heeft ook de bejaarde behoefte, al heeft hij geen dagelijks werk meer en beschikt hij derhalve het hele jaar over „vrije tijd”.

Naast veel breed gecoördineerd zuiver en toegepast wetenschappelijk onderzoek is er dringend veel grotere informatie over de werkelijke behoeften van de bejaarden nodig. Deze informatie zou door henzelf moeten worden verstrekt.”

„De bovenbedoelde inspraak van de bejaarden zelf zou kunnen worden geïnstitutionaliseerd in een Nationale Raad van Bejaarden.

Er moet zo spoedig mogelijk een einde komen aan de bevoogding van de oudere mens. Op basis van de informatie van de bejaarden zelf en de gegevens van een grootscheeps wetenschappelijk onderzoek zal een nieuw inzicht ontstaan in de behoefte aan, en de mogelijkheid tot, arbeid en/of andere bezigheden van de ouderwordende mens.”

Citaten uit een toespraak van dr. G. J. M. Veldkamp tijdens een vergadering van de Contactcommissie Landelijke Organisatie van Bejaardentehuizen. Overgenomen uit het Vakblad De Bejaarden nr. 12 van 23 juni 1970.

Rapporten van de Humanistische Stichting Socrates

De aanstootgevers
32 blz.

Het gezag
40 blz.

Echtscheiding
24 blz.

Humanisme en Arbeid
54 blz.

Strafrecht en seksualiteit
40 blz.

De prijs van elk van deze uitgaven
bedraagt f 2,50.

Bestellingen per giro 58 t.n.v.
De Humanistische Pers,
Utrecht.